

Nr 1

Utlåtande i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

För den enligt § 42 mom. 2 riksdagsordningen lagutskott åliggande granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning ha båda kamrarna till lagutskott hänvisat justitieombudsmannens vid innevarande riksdag avgivna berättelse angående justitieombudsmansämbetets förvaltning under år 1956.

Första lagutskottet, som verkställt granskningen, har för ifrågavarande ändamål från justitieombudsmansexpeditionen mottagit dels de diaries, vilka år 1956 förts i nämnda expedition, dels protokoll över de av justitieombudsmannen under året verkställda inspektionerna, dels ock expeditionens registratur för samma år. Därjämte ha på särskild begäran handlingarna rörande vissa av justitieombudsmannen handlagda ärenden hållits utskottet till handa.

Över den numera fullbordade granskningen får utskottet härmed avgiva utlåtande.

I ämbetsberättelsen erinras till en början därom att f. d. lagmannen Alfred Bexelius, sedan han vid den 15 mars 1956 förrättat val blivit av riksdagen utsedd att vara justitieombudsman, från och med den 16 mars 1956 övertagit utövningen av justitieombudsmansämbetet, som intill sistnämnda dag förvaltats av numera regeringsrådet Folke Rudewall.

Vidare meddelas i ämbetsberättelsen, att Bexelius dels begagnat sig av semester under tiderna den 11—den 31 maj och den 25 juni—den 21 juli och dels för utförande av honom anförtrott offentligt uppdrag åtnjutit ledighet från ämbetets utövande under tiden den 9—den 18 november. Under nämnda tider har justitieombudsmannens av riksdagen utsedde ställföreträdare hovrättsassessorn Ulf Lundvik förestått ämbetet. För verkställande av inspektioner inom vissa län ävensom för handläggning av vissa ärenden har justitieombudsmannen vidare med stöd av 21 § andra stycket i den för honom gällande instruktionen uppdragit åt Lundvik att under tiderna den 5—den 8 november samt den 19 november—den 14 december förrätta övriga å justitieombudsmansämbetet ankommande ärenden.

Ämbetsberättelsen upptager härefter redogörelse för sådana mot tjänstemän för fel eller försummelse i tjänsten anställda åtal, vilka under året blivit slutligen avgjorda eller i någon instans prövade, ävensom för två slutligen avgjorda ärenden, som föranlett åtgärd för disciplinär bestraffning.

Justitieombudsmannen redogör vidare i berättelsen för vissa andra ärenden, som ej föranlett åtal.

I ämbetsberättelsen äro därefter intagna av justitieombudsmannen nedannämnda dagar under år 1956 till Konungen avlåtna framställningar, nämligen

den 29 augusti angående ersättning till fotografen T. Johnson för skada till följd av polisövergrepp, samt

den 14 december angående nåd för lastkarlen Torsten Arne Fredrik Carlsson.

Därjämte anmäles, att justitieombudsmannen Rudewall den 1 februari 1956 avgivit yttrande över betänkande rörande justitieombudsmannainstitutionen m. m.

Under sina ämbetsresor år 1956 har justitieombudsmannen Bexelius inspekterat administrativa myndigheter inom Kristianstads och Malmöhus län samt domstolar inom sistnämnda län. Därjämte har han förrättat inspektion i Stockholms rådhusrätt ävensom hyresrådet. Tjänstförrättande justitieombudsmannen Lundvik har inspekterat domstolar i Kristianstads län samt vissa avdelningar av Stockholms rådhusrätt.

I avseende å vad under inspektionerna förekommit hänvisas i ämbetsberättelsen till de därunder förda protokollen.

Över de under 1956 handlagda klagomålen och anställda åtalen m. m. meddelas i berättelsen följande översikt:

»Antalet härstädes under år 1956 diariéförda ärenden har uppgått till 704.

Vid 1956 års början voro — fränsett ett antal balanserade ärenden av annan beskaffenhet — av förut inkomna klagomål eller eljest mot tjänstemän anhängiggjorda ärenden fortfarande under handläggning härstädes 159

Under år 1956 ha anhängiggjorts ärenden mot tjänstemän:

genom inkomna klagomål — däribland icke inberäknat anonyma, icke diariéförda skrifter — ett antal av 598

på grund av innehållet i tidningsartiklar, ett antal av 24

samt på grund av anmärkningar, gjorda vid inspektioner eller annorledes, ett antal av 57

Summa balanserade och inkomna ärenden mot tjänstemän 838

Till komplettering av dessa siffror må nämnas, att anmärkningar vid vissa under november 1956 företagna inspektioner av administrativa myndigheter komma att föranleda upptagande under 1957 av minst ett 60-tal ärenden, i vilka remisser icke medhunnits under år 1956 huvudsakligen på grund av svårighet att erhålla utskriftshjälp.

Av ovan berörda 838 ärenden ha under år 1956:

1) såsom återkallade avskrivits 21

2) till annan myndighet överlämnats 19

3) efter vederbörandes hörande fått förfalla 253

4) efter annorledes verkställd utredning avskrivits 118

Tabell över de verksamhetsområden, som berörts av ärendena under år 1956¹

Verksamhetsområden	Klagomål	JO:s initiativ	Summa
Domstolsväsendet (utom förvaltningsdomstolar)	115	44	159
Åklagarväsendet	99	2	101
Polisväsendet	69	8	77
Exekutionsväsendet	13	1	14
Anstaltsväsendet			
fångvård	67	—	67
sinnessjukvård	63	1	64
nykterhetsvård	4	—	4
barna- och ungdomsvård	1	—	1
Allmänna civilförvaltningen i övrigt			
medicinalväsendet (utom sinnessjukvården)	22	—	22
förvaltningsdomstolar	16	1	17
centrala verk och nämnder	31	3	34
taxeringsväsendet	18	—	18
länsstyrelser	32	12	44
andra lokala förvaltningsorgan	30	7	37
Statens affärsdrivande verk	5	2	7
Kyrkliga myndigheter och tjänstemän	5	—	5
Enskilda personer	23	—	23
Kungl. Maj:t och riksdagen	4	—	4
Kommuner	23	—	23

¹ Åtskilliga ärenden ha avsett flera verksamhetsområden.

5) utan åtgärd avskrivits	99
6) till åtal hänvisats	3
7) föranlett åtgärd för disciplinär bestraffning	1
8) föranlett annan åtgärd än enligt 6 och 7	115
9) föranlett framställning till Kungl. Maj:t	2
och äro vid 1956 års slut:	
10) i avbidan på infordrad förklaring, påminnelser avgivande eller annan utredning vilande	99
11) i avbidan på domstols eller myndighets beslut vilande	26
12) på prövning beroende	82
Summa	838

För nedan angivna fel eller försummelser i tjänsten har förordnats om åtal mot:

- 1) landssekreterare och landsfogde för försummelse vid handläggning av beredskapsärende;
- 2) landssekreterare för försummelse vid handläggning av beredskapsärende (s. 120 o. f.); samt
- 3) landsfiskal och landssekreterare för underlåtenhet att utan dröjsmål vidtaga erforderliga åtgärder för undersökning och beivrande av brott, varom misstanke uppkommit och bragts till deras kännedom (s. 87 o. f.).

Därjämte har åtgärd för disciplinär bestraffning för tjänstefel vidtagits mot:

4) landsfiskalsassistent för obehörigt förfarande genom att, efter det han för kronans räkning försålt beslagtagna älgkalvar, för egen räkning förvärva delar därav eller framställa förslag härom (s. 130 o. f.)»

Berättelsen upptager vidare meddelande därom, att under år 1956 någon förklaring av lag, i den ordning § 20 regeringsformen bestämmer, icke blivit meddelad av Kungl. Maj:t.

Vid berättelsen äro såsom bilagor fogade en tabell och fyra förteckningar. Tabellen avser av 1956 års riksdag avlätna skrivelser m. m. i nummerföljd enligt trettonde samlingen av bihanget till riksdagens protokoll. Förteckningarna upptaga dels av 1956 års riksdag till Konungen avlätna skrivelser jämte uppgifter om de åtgärder, som under nämnda år vidtagits i anledning av samma skrivelser, dels sådana i nyssberörda förteckning upptagna ärenden, som vid utgången av år 1956 ännu voro i sin helhet eller till någon del på Kungl. Maj:ts prövning beroende, dels ärenden, som hos Kungl. Maj:t anhängiggjorts genom skrivelser från riksdagen före år 1956 men vid samma års början voro i sin helhet eller till någon del oavgjorda, jämte uppgift om den behandling dessa ärenden undergått under år 1956, dels ock ärenden, som hos Kungl. Maj:t anhängiggjorts genom skrivelser från justitieombudsmannen före den 1 januari 1956 och vari under år 1956 åtgärd vidtagits eller vilka vid samma års slut ännu voro på Kungl. Maj:ts prövning beroende, jämte kortfattad uppgift om ärendenas behandling.

Till ämbetsberättelsen har slutligen fogats ett sakregister, omfattande 1943—1957 års ämbetsberättelser.

Utskottet. Till utskottet har, innan granskningen av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning påbörjats, från justitieombudsmannen inkommit en till utskottets ordförande ställd skrivelse, dagtecknad den 16 januari 1957, i vilken justitieombudsmannen beträffande det å s. 175 o. ff. i årets ämbetsberättelse upptagna ärendet rörande viss utmätning av fast egendom anfört bl. a. följande:

Av den i berättelsen lämnade redogörelsen för ärendet framgår, att utmätningen, vilken ägt rum den 11 februari 1955, skett för uttagande av John Elis Sunna påförda, resterande utskylder och böter jämte restavgift och förrätningskostnad. Böterna samt vissa av utskylderna ha ålagts Sunna först efter det dennes hustru den 22 maj 1951 avlidit. Å den utmätta fastigheten, Kiexsisvaara 3¹⁵, har John Elis Sunna erhållit lagfart den 4 juli 1942. I klagomålen gjorde John Elis Sunna gällande, att fastigheten vid tiden för utmätningen tillhörde hans son Sven-Eric Sunna. Denne å sin sida påtalade i en vid John Elis Sunnas påminnelser i ärendet fogad skrift, att fastigheten utmätts för faderns skuld, oaktat Sven-Eric Sunna förvärvat fastigheten, till hälften — såsom ende bröstarvinge — genom arv efter sin moder och till andra hälften genom köp den 4 februari 1955 av fadern. Från utmätningssmannens sida invändes, att fastigheten alltjämt vore lagfaren för John Elis Sunna. Angående de närmare omständigheterna i ärendet får jag hänvisa till redogörelsen i ämbetsberättelsen och handlingarna i ärendet.

Vid ärendets behandling härstädes uppkom fråga, huruvida stadgandet i 82 § utsökningslagen — vilket innebär ett undantag från den i 68 § utsökningslagen uttalade allmänna regeln att det som hör annan till icke får utmätas för gäldenärens skuld — vore tillämpligt vid förändring i äganderätten genom dödsfall. Denna fråga gjordes till föremål för grundlig undersökning med ingående studium av litteratur samt visst samråd under hand med en ledamot av lagberedningen. Såsom framgår av mina i ämbetsberättelsen upptagna uttalanden, kom jag härvid till den uppfattningen att 82 § icke vore tillämplig i hithörande fall. Härigenom kom jag till den slutsatsen, att fastigheten såsom tillhörande dödsboet efter John Elis Sunnas hustru icke fått i förevarande fall utmätas för annan gäld än sådan, som åvilat dödsboet eller för vilken fastigheten enligt lag svarat oberoende av förändringar i äganderätten (t. ex. skatteskuld med förmånsrätt enligt 17 kap. 6 § HB), varom jag lät genom expeditionsskrivelse den 30 april 1956 underrätta t. f. landssekreteraren i länet T. R. Segrell.

Vid denna prövning kom emellertid att förbises, att bestämmelserna i 12 kap. nya GB varit tillämpliga å makarna Sunnas äktenskap. Enligt 4 § nämnda kapitel har sålunda John Elis Sunna även efter hustruns död intill dess bodelning skett ägt råda över fastigheten, vilken var hans giftorättsgods. Vidare har enligt 6 § i kapitlet fastigheten utan hinder av hustruns död kunnat utmätas för John Elis Sunnas gäld. Att därmed avses även gäld ådragen efter hustruns död framgår av förarbetena (se NJA II 1921 s. 175).

Av det sagda framgår, att min ovan angivna slutsats icke varit riktig och att hinder icke förelegat för utmätning av fastigheten för skuld som John Elis Sunna ådragit sig efter hustruns död. Hade de för äldre äktenskap gällande bestämmelserna däremot varit att tillämpa, synes förhållandet ha varit att bedöma i enlighet med mitt ställningstagande i ärendet.

I justitieombudsmannens skrivelse tillägges, att till följd av nämnda förbiseende vid justitieombudsmannens behandling av ärendet vederbörande landsfiskal återkallat utmätningen såvitt avsåge böterna och de skatter, som uppkommit för John Elis Sunna efter hustruns död, jämte därå belöpande restavgift.

I en därefter till utskottet den 23 januari 1957 inkommen skrivelse har justitieombudsmannen anmält och visat sig ha ersatt statsverket de belopp som sålunda kommit att felaktigt undantas vid utmätningen och alltjämt kvarstode såsom oguldna.

Justitieombudsmannens handläggning av det ärende, för vilket sålunda redogjorts, föranleder, efter av honom vidtagen åtgärd, ej erinran.

I det å s. 182 o. ff. i ämbetsberättelsen upptagna ärendet redogöres för ett fall där en domare i strid mot föreskrifterna i 36 kap. 6 och 14 §§ rättegångsbalken tvingat ett vittne att mot hennes vilja yppa för vittnet vanärande handlingar. Justitieombudsmannen har konstaterat, att vederbörande domare åsidosatt given lag och genom den offentlighet som härigenom givits vittnets berättelse även tillfogat vittnet lidande. Emellertid har justitieombudsmannen ej funnit skäl åtala domaren i fråga utan låtit bero vid att i skrivelse till denne frambålla det felaktiga i hans handlande. Såsom motivering för detta sländpunktstagande anger justitieombudsmannen en-

dast, att det vore uppenbart, att vad som låge vederbörande domare till last föranletts »allenast av bristande insikt om innebörden av gällande lagbestämmelser». Mot denna formulering har inom utskottet invänts, att enbart bristen på insikter i gällande bestämmelser väl ej utgjorde tillräcklig ursäkt för den tjänsteman som felaktigt tillämpade dessa. Då justitieombudsmannen inför utskottet muntligen redogjort för sitt ställningstagande i saken har han även framhållit, att den givna formuleringen ej vore uttryck för en sålunda antagen allmän princip utan blott avsåge att uttala, att de förelupna felaktigheterna med hänsyn till omständigheterna ej vore av svårare beskaffenhet än att justitieombudsmannen ansett sig kunna därå tillämpa den honom instruktionsvis givna befogenheten att låta bero vid avgiven förklaring, då domare »felat endast av ovarsamhet, utan vrång avsikt».

Vid den granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, som utskottet grundlagsenligt förehåft, har icke någon anledning till anmärkning förekommit, vilket utskottet härmed för riksdagen
anmäler.

Stockholm den 31 januari 1957

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: fru Sjöström-Bengtsson, herrar Domö, Lindgren, Erik Svedberg, Ollén och Alexanderson;

från andra kammaren: herrar Rylander, Hedqvist, fru Boman, fru Johansson, herrar Keijer, Svensson i Krokstorp, Andersson i Björkäng och Alemyr.